

помахуючи, щоб дзвінки «поцьоркували», «здрібна поступають, злегенька підскакуючи то на одній нозі, то на другій, а при тім приспівують спеціальні плясанки». Тим способом приходять і відходять колядницька дружина по всіх хатах під час сього обходу. Коли їх запрошують до хати¹, а не збувають тільки датком, поданим з вікна, то се дає початок властивій забаві. Колядників частують, вони співають гуртом, оповідають всячину, далі танцюють з домашніми, і так «розвеселивши дім»², доперва приступають до властивої колядної церемонії — сідають до столу і співають по черзі коляди господареві, господині й їх дітям, родичам помершим, інвентареві живому і мертвому. Кінчиться се загальним поздоровленням в тім роді:

Береза: Вінчуємо вас, аби у вашій загороді було стільки овечок,
кілько в сім хлібі кришок.
Вінчуємо вас многа літа, сими святками, сим новим роком,
святим рождеством,
Дай вам, Боже, здоров'я! *Колядники:* Дай, Боже!
А в дому склінно, *Кол.:* Дай, Боже!
В коморі збрійно, *Кол.:* Дай, Боже!
У кіннику коні! *Кол.:* Дай, Боже!
У кошарі вівці! *Кол.:* Дай, Боже!
У пасіці бджоли! *Кол.:* Дай, Боже!

І по сім наступає частина плясова. Варіанти її різні³. Напр., береза звертається до найстаршої доньки, і тоді чи ті спе-

¹ Церемоніял запросини описується так: Газда виходить з калачем в руках, газдиня — з повісом льну: вони цілують хрест, що тримає вибрця, і газдиня перев'язує хрест повісом, а газда передає калач і кидає до скарбони даток.

² Розуміється, в сім порядку є відміни: часом починають від коляд, а частину забавну перемішують з ними, почастинок переходить під кінець колядування і т. д.

³ П. Шекерик так описує церемонію «плясу»:

Як скінчать коляди, наскочиться сусід цікавих, нагуляються доста (забава в одній хаті триває й цілий день, як добре піде), тоді бере береза дзвінок у праву руку ід горі ртом (отвором), обертає легенько ним, покивує ним в один бік то в другий, так що дзвінок позвонює, а сам береза починає легенько уклонятись газді хати і промовляючи повільно:

Ми до вас, до вас, до вашої хати:

Чи позволите нам тут плясати?

Коли газда заборонює пляс через малі діти, аби не полякались, або через слабість, або як був мерлець у хаті, то береза сідає на лавицю і загадує плясакам пляс. Але як газда скаже: «Прошу, можна, сподвильно», — тоді плясаки встають і стають по два докупи з дзвінками в руках, відчиняють хатні двері і зачинають всі разом — «ніби це звуть за честь» — плясати, йдучи дрібними кроками і похитуючися то в один бік, то в другий, то в хороми від столу, то з хорім до столу, і приспівують разом, цьоркаючи дзвінками, а скрипник пригравує їм. При певнім слові разом викручуються на лівій нозі «гайдука» наоколо

ціальні плясаники, чи один з колядників, коли їх нема, починає «плясати», підскакуючи то на одній, то на другій нозі, обходячи по черзі членів родини, поки щось не дістане від кожного в шапку або в дзвінок:

Ой пляшу, пляшу, знаю до кого,
Дасть мені газдиня півзолотого!
Ой мало, мало, на цім не стало!
Ой скачу, скачу, бо гроші бачу!
Як маеш сина, то накрай сира,
Як маеш дівку, шли по горілку!
Ой дай же, дай же, як маеш дати,
Не маеш дати — вигони з хати!
Ой хоч ожогом, хоч кочергою,
Хоч дівчиною кострубатою!..

Обійшовши так і випросивши що можна, колядники з плясаниками, тим же церемоніальним плясом, «тричі клонячися і пляшучи до столу і назад плечима», виходять на подвір'я. Тут обступають «кругляка», колесом, господаря і господиню, і разом з ними свого скрипника. Скрипник грає «кругляка», а плясаники з колядниками приспівують і пританцьовують «рівної»: ідуть колесом, хороводом, то в правий бік, то в лівий, злегка присідаючи. Пісню ведуть веселу, «аби газдам весело було через цілий рік жити». Від часу до часу газди частують їх горілкою. Потанцювавши отак і поспівавши, колядники розпускають кругляк і, почастувавшись на прощання, відходять, пританцьовуючи ще яких сто-двісті кроків.

Але особливо цікаво, що такий «кругляк», тільки з ще виразнішими прикметами релігійної відправи, відправляється на пасіці. Коли господар держить пчоло, він веде колядників на те місце, де стоїть пасіка літом. Там колядники стають колесом, упадають на коліна, роблять перед собою хрести своїми топірцями, укладають їх потім «бардками» до середини, а держаками до себе і складають на купу свої шапки на бардки — «бо то значить так, як рій, бджоли» (XXXVI, 329). Господиня насипає їм в шапки пшеницю, принесену в запасці¹. Колядники, взявшись за руки,

себе; викрикнувши слово і сильно «грянувши» дзвінками, знов відразу затихають і пляшуть, як попереду, приспівуючи. При імені того члена родини, котрому пляшуть, приступають до нього, присідаючи гайдука, підсміхаючись і клонячи голови. І потім далі, під кінець, «остріше добирають» співу до кінця коляди.

Коли по скінченню коляди величаний не дав до дзвінка нічого, то плясаки пляшуть далі, приспівуючи різних плясанок. — т. XXXV, с. 29—30.

¹ В оповіданні Шухевича ся пшениця насипається наче вже після «плясу». Мабудь, тут недогляд.

крутяться в один бік, за сонцем, «аби рої не втікали», при-співуючи якусь «веселу» пісню, «аби бджоли були весе-лі», в тім роді:

От-там, от-там при пасіці
Просив зяць у ласиці,
Вона йому відповіла,

Що ти сірий, а я біла —
Що ти сірий, а я біла,
Ти не годен мого тіла.

Відспівавши, колядники знов упадають на коліна і роб-лять хреста топірцями. Пшеницю з шапок зсипають назад до запаски господині і примовляють: «Дай, Боже, аби ся пасіка була така велична, як свята були величні». Сею пше-ницею господиня посипає вулії весною, відтикаючи їх, після виносу на пасічисько, примовляючи те саме: «Абисьте були величні, як сі свята були величні, коли я сю пшеницю зби-рала; аби на вас так нічого не нападало, як на сі свята на нас нічого не нападало».

Я вважаю за останки скоморошества сю організацію ватаги, настирливі домагання грошевих датків — певний пункт чести виколядувати якнайбільше, прощацькі ноти в колядках, получені навіть з жартовливими погрозами¹, «веселі», себто сміхунські, клоунські і масні елементи в колядницькій забаві². Вони мають дещо спільне з обходами з козою, з штуками замаскованих на «Маланку» (під но-вий рік), де виступає як комічна фігура Маланка, що ро-

¹ Як не даси пирога,
Возьмем вола за рога,
Да й поведем на муріг,
Да й зіб'ємо правий ріг.
Як не дасте сала,
Поберемо сані,
Будете виляти,
Ні в що запрягати.
Не дасте копійки,
Поберемо дівки.
Як не дасте полушки,
Поберемо подушки (Чуб.,
463, скор.)
Дайте нам курку,
Бо в вікно штурхну,
Дайте нам когута,

Бо рознесу ворота (ib., 431).
А нам дайте пиріг добрий,
А як не дасте,
То візьму кобилу за чуприну,
Поведу в кабак
Да пропью за п'ятак (Терещен-
ко, VII, 76).
Дай, бабо, п'ятак —
Як не даш п'ятака,
Візьму бика-третяка,
А кобилу за чуприну,
Та й поведу на могилу,
А з могили на тічок —
Куплю собі пиріжок
(Сб. харк., 17, с. 56).

Що сі погрози бували не зовсім жартовливі, показують вище наведені московські грамоти. Пор. Великооруську пісню про веселих людей: «Ай один начал играть. А другий начал плясать. А третій веселой бутто спать захотѣль. Онъ и ручку протянулъ, И кубышечку стянулъ» (у Фаминцына, с. 141).

² За березою ціниться не тільки, щоб умів добре проводити спі-вом, але щоб і знав «багато всіляких хараманів», і під час коляд-ницької забави, «котрі не танцюють, то співають або розказують свої пригоди колядницькі, а котрий є добрий «мінтар», кроїть якісь хара-мани, що всі сміються до влягу» (Шекирик, I, с. 16 і 25).

бить все не до ладу — так, як в колядницькій ватазі ролю такого клоуна грає «кінь» або «міхонша»¹.

Але з-під сих пізніших елементів виступає з виразними архаїчними рисами той первісний сакральний «кругляк» і церемоніальний, ритуальний пляс, котрим ідуть колядники. Не знаю, чи він іще де заховався поза Гуцульщиною; плясанки, аналогічні до приспівуваних гуцулами, розповсюджені значно ширше², хоч сам пляс вивівся, мабуть, заходами церкви. Вона на пляс була особливо немилостива і, мабуть, встигла його в значній мірі викоренити³; думається, що колись він був у нас явищем загальним і зацілів як останок дуже глибокої старовини. Шухевич, добрий знавець Гуцульщини, висловлює своє враження від сього танцю, з огляду на його поважність, що се, мабуть, «якийсь давній релігійний танець, тим більше, що виводять його нераз сивоволосі газди, немовби хотіли в той спосіб свого Бога вшанувати» (IV, с. 35).

Почуття сакрального характеру сього танцю, очевидно, живе (я підношу сей момент, що колядники підходять плясом до хати, очевидно, розвиваючи тим способом в собі магічну силу), — тільки що ся сакральність не мала характеру богослужіння, як думалось дослідникові, а магічної дії, котра не «служить», а «повеліває».

Обрядовість Нового року і Водохрищ не має в собі чогось спеціального: вона відбиває на собі загальну символіку творення щасливого нового року, яка переходить через весь сей новорічний цикл, почавши від Воведенія. Різні обряди і церемонії переходять з одного свята на друге, зв'язуючись по асоціації з різними церковними церемоніями. Так, освячення води з Воведенія перейшло на новорічну ніч або на Водохрищі. Розмови худоби зв'язуються то з Різдом, то з Новим роком. Різні закляття-вороження урожаю лучаються то з «багатою», то з «голодною кутею», то з різдвям, то з новорічним («щедрим») вечором. Очевидно, вже в перед-

¹ Інтересне вживання дзвінків, «поцьоркування» ними в такт співу. Є стара звітка Терещенка (VII, 41) також про вживання бубнів. Се може теж кинути світло на походження колядницького обряду.

² Див. плясанки в XXXVI т. Етногр. збірника. Небезіntересно, що гуцульські плясаки, розпочинаючи пляс, називають себе «колядниками з Україночки» (Шекирик, I, с. 19).

³ А. Онищук записує, як на його очах (1908) священник «роз'яснив» колядні пляси, і по сім взагалі колядники перестали ходити. Коляда взагалі стратила рацію існування (Матер., XV, с. 23). Навпаки, в інших околицях боротьба, недавно зведена станіславським владикою з колядним обрядом, мала результатом, що колядний обряд почав секуляризуватись і виходити з-під впливу церкви, — став «козацьким». П. Шекирик в XXXV т. Етногр. Збірника.

християнських часах вони мандрували по всім отсім новорічнім циклі.

Обходи «Василя і Маланки», перебраною, замаскованою молодіжжю, що представляє князя і княгиню («Василя і Маланку»), діда і бабу, цигана і циганку, жида і жандаря і т. і., іноді водить козу і при тім «щедрує», співає щедрівки,— виявляють теж мішання різних верств: свійських, романсько-балканських¹, старих християнських і пізніших скомороських і школярських, котре я одмітив вище. На них не будемо тут спинятись; мотиви щедрівчані часто повторяють мотиви колядок, і щедрування просто служить продовженням коляди — «докінчують коляду» (XV, с. 23).

Старинні церемонії ховання за хліб записуються у нас звичайно при щедрім вечері. Щоб заворозити багатство на цілий рік, батько присідає за купою хлібів і питає дітей: «Чи не бачите мене, діти?» — «Не бачимо, тату!» — «Дай же, Боже, щоб і на той рік не побачили». Давно вже вказано аналогічний звичай поморських слов'ян, записаний Саксоном Граматиком. Але там він відбувається на святі Святovidу по закінченні жнив: жрець ставав за великим коржом і так само бажав, щоб його не побачили і на будучий рік. Самий корж нагадує пшеничну, машену медом «калету», котру вішають на шнури на св. Андрія, уже не для врожіння, а для простої забави, а вона властиво являється «колядним» хлібом, котрий відірвався від новорічних звичаїв і викотивсь наперед. «Калету» ділять після забави між присутніми і підчеркують її солодкість.

Поетичні повір'я зв'язані з новорічною ніччю, яка розкриває для побожних і праведних людей небо, так що вони можуть випросити собі що хочуть, перетворює воду в вино (повір'я загальнослов'янське і германське) і под., переходять то на Єрдан, то на Великдень, але, правдоподібно, теж початково зв'язані з новим роком, перед християнським.

У гуцулів господар, або господиня в чоловіковій шапці, виходить з хлібом до води, окупає тричі хліб у воді, промовляючи: «Не купає ся хліб у воді, але я в здоров'ю і силі». Набираючи води до коновки, приказує: «Не беру води, але мід і вино». Прийшовши з тим до хати, покладає хліб на голову домашнім, приказуючи: «Абисьте були такі величні, як Василь величний». У коновку до води кидає кіль-

¹ Підношено і в новорічній трапезі деякі далекі спомини з римського жертвування поросяти. — Веселовській ор., с. 108, Потебня, II, с. 159.

ка монет, і тою водою рано всі вмиваються по старшині. Се приносить щастя до грошей на цілий рік.

З вищим значенням сеї новорічної ночі зв'язані різні форми ворожіння, що практикуються господарями і молодіжжю.— здебільшого аналогічні з тими, що практикуються на Катерину — Андрія і на Різдво. Цікаві повір'я про піч, записані на Гуцульщині. Новорічна ніч — свято печі. «Цілий рік вона робить службу, а на Василя іде в танець, вона ся віддає». Тому її гарно вимащують на Маланки — аби не кляла, що не машена. Ніхто не спить на ній тої ночі, ані сідає — «бо тяжко їй танцювати». Варіанти: «Нехай ніч спочине». Або: «Василь із Маланкою приходять танцювати [на печі?] — аби їм не перешкоджати». На піч кладуть овес — «на коровай, так, як і у нас на весіллі, і їй дає ся вівса, як ся віддає». Варіанти: «Аби мала чим коня годувати, бо вона їде у місто, на герц»¹.

На новий рік рано «засівають збіжем» малі хлопці, які ходять з хати до хати і обсипають «з рукавиці» господаря і хату. Часом їх просять сідати в хаті, «щоб усе добро сідало: кури, гуси, качки, рої — й старости!» З ними ходить тоді й перебрана «коза», «з ухами, зробленими з колосків». Подекуди (у гуцулів) приводять вівцю, з своїх, «гостять її за всю худобу, аби трималася газдівства»: дають вівса з колядника, хліба, солі, всякої всячини.

Сміття, яке не викидалось з хати від самого святого вечера, «щоб не винести з ним разом і долі», тільки зміталось під покуття, палиться на новий рік, і сей огонь має чудодійну силу. Димом його підкурюють садові дерева, щоб родили. Гуцули скачуть через сей огонь, примовляючи на врожай².

Дерева, на те щоб родили, перев'язуються соломою або клочем, то під Різдво, то на новий рік. Мажуть їх тістом («роблять хрестики»). Дерева неродючі страшать — стукають сокирою, грозячи зрубати. Хтось з родини, сховавшись за дерево, його іменем проситься при тім у господаря, щоб не рубав:

Не рубай мене, буду вже родити!—

Ні, зрубаю, чомусь не родило! —

Не рубай, буду вже родити!—

Ні, зрубаю таки, чомусь не родило? —

Бійся Бога, не рубай, буду родити краще за всіх!

(Вар [ант]: «Один год не вродю, а сім год уродю») —

Гляди ж!

¹ Матеріали етн., XV, с. 23—5.

² Див. вище.

Після діалогу оборонець дерева перев'язує його перевеслом. Потім те ж саме повторюється при другим неродючим дереві¹. Подекуди дерево все-таки для страху злегка надрубують.

«Голодна кутя» під Водохрищі повторює різні мотиви різдвяної, так як і «щедрий» новорічний вечір. З усіх трьох святвечерів, напр., ховається потроху їжі господинею: змішана з сіном і сіллю, що стояла всі свята на столі, вона потім дається худобі аж до нового хліба, щоб допомогти їй витримати.

Церковне свячіння води на Єрдани притягло різні дохристиянські обряди посвячування водою. Посвяченою водою хрестять хати, худобу, пчоли, грядки.

Зерно, що лежало під обрусом всі свята, по скінченні їх ховають для засіву. Сіно також приховується для пізнішого вжитку. Все се освятилось святочною трапезою і тими словесними і магічними актами, які над нею були відправлені.

За новорічним циклом розпочинався період весільний. Весільні церемонії і пирі вивопнювали час між новорічними святами і весняними. Тепер весільний період триває до заговин, коли баби справляють «колодку» — в'яжуть її парубкам і дівчатам, які не скористали з весільного сезону і не поженились, а також їх батькам. Від колодки треба відкупитись: викуп і добровільні складки йдуть на всенародний пир, котрий старша, поженена громада справляє кілька днів в корчмі — себто в колишнім громадському домі². Сей старий карнавал, що кінчиться «полоскозубом» в перший понеділок посту, очевидно, має теж доволі складну історію, котру досі не аналізовано скільки-небудь докладно. До нього належало, видно, і свято померших, що припадає тепер на першій неділі (часом на сирнім тижні).

Весняний цикл. Весняні обряди, колись, очевидно, ще більш багаті і різномодні змістом, ніж новорічні, дуже по-

¹ Єфименко, 143. Сборн. харк. общ., 17, с. 68 (тут зазначено, що оборонцем дерева виступає жінка, а грозиться чоловік).

² Сей обхід «колодки» дає інтересний образ розвою міфологічних постатей з простої обрядовості, отже кидає світло на сей процес в минулім. В'язання колодки має аналогії в таких звичаях німецьких, як прив'язування дверей до застарілих дівчат і т. под., і не має в собі нічого міфологічного. Проф. Сумцов висловив навіть гадку, що ся заговінна колодка розвинулася з колоди, в котру забивали провинників за кару. Але разом з тим бачимо, що з обходу «колодки» подекуди вже розвиваються моменти пародии колодки в сирний понеділок і похоронів її в суботу; вона представляється в подобі дитини: для більшої персональності перехрещується з колодки на «Колодія» і т. д. Див. Культурныя переживанія Сумцова, розд. 56.

терпіли під натиском християнського календаря і боротьби духовенства і адміністрації з поганством. Вони припадали на великий піст, що стояв в повнім контрасті з весняною «радістю». Через те дещо перекинулось на великодній тиждень і заціліло тут у нас майже виключно як дитячі забави молодіжи, а також як поминальні свята, дні померших. Інше приліпилось до поодиноких свят або полишилось в формі різних індивідуальних формул повитань перших птахів, перших рослин і замовлянь при тій нагоді собі на здоров'я і на щастя в господарстві. Ми бачили вже се. Переходить поодинокі свята на те, аби слідити, що до котрого прилипло, нема інтересу; краще буде поспробувати відтворити загальний образ весняного циклу.

Прологом являється «стріча зими з літом», їх боротьба за панування. Вона притягнена тепер чисто механічно, назвою свята, на Стрітіння: «Зима з літом стрічається». Зима каже: «Помагай-біг тобі, Літо». «Дай, Боже, здоров'я»,— каже Літо. «Бач, Зимо, що я наробило і напрацювало, ти поїло і попило». Вони «моцкуються, котре котрого перемаже», «кому іти, а кому вертатись». «Як на Стрітіння тепло, перемагає літо, а якби ніде не капнула стріха, то зима мусить ще додержувати»¹.

Обрядовість сього моменту мало досліджена; можливо, що вона розгубилась, коли ся боротьба літа і зими переносилась на християнське свято. Значення, напр., «громничної» свічки, що святилася в сей день, і води — стрітенської води, що помагає особливо на «пристрит», потребувало б іще ближчого розбору.

Дещо перейшло, мабуть, на загвинні обходи, бо при раннім великодні початок сирної неділі не раз сходився з Стрітінням. Подекуди весняні гри і пісні таки й починаються від сирного тижня².

Властиво ж весняний період розпочинався появою перших птахів, з початком березня ст. ст. і кінчався приблизно Благовіщенням. В ряді всяких асоціацій, підданих назвами церковних свят, сей період відкривається святом «обрітіння глави Івана Хрестителя», 24 лютого ст. ст., яке в народній етимології стало святом «обернення», «оборотення». В сей день чоловік до жінки обертається, і птахи обертаються з вирія, «обертаються до нас головами, збираються летіти до нас». «Діти від хліба, а птахи до гнізд»³.

¹ Чубинський, III, с. 6. Матер. етнол., XV, с. 29. Сборн. харк., 17, с. 79.

² Там же.

³ Чубинський, III, с. 7. Матеріали етн., III, с. 40 (Самбірщина), XV, с. 63 (Волинь); Етн. Зб., V, с. 208.

Цікаво, що сей термін докладно сходиться з календарем Карла Великого, де «весна починається» *ver ogitur* 23 лютого.

В сім першій веснянім періоді люди крок за кроком слідають за вістунами весни, радісно стрічають їх, ворожать і кличуть весну —

От прокидається байбак, виходить з нори — на св. Євдоху, «свисне три рази та знов ляже, на другий бік; а ховрашок тільки перевернеться».

Щука розбиває хвостом лід: вийшовши рано на річку, можна се почути і побачити, і тоді можна її взяти руками. Рибалки святкують сей момент — на добрі лови.

Летять з вирію журавлі, грачі, далі — жайворонки.

Показується гоголь.

Ремез, ледве дїждавшись, що земля починає розтавати, вже починає плести своє гніздо.

Зостались деякі фрагменти пісень, присвячених сим першим вістунам весни, нераз дуже гарні, але тепер зв'язані вже з іншими мотивами, в такій фрагментарній формі:

Ой вилинь, вилинь, гоголю,
Винеси літо з собою,
Винеси літо-літечко,

Зелене житечко,
Хрещатенький барвіночок,
Запашенький васильочок!

(Записане як замовляння.— Єф., 208).

В весняних спірках хлопців і дівчат:

Чом ти, жаворонку, рано з вир'я вилетів:

Іще по гороньках сніженьки лежали,

Іще по долинах криженьки стояли?

— Ой я ті криженьки крильцями розжену,

Ой я тії сніженьки ніжками потопчу¹.

Пісня про ремеза ввійшла до різдвяного циклу, як величання дівчині:

Ой ремезу, ремезоньку,
Не вий гнізда на лідоньку,
Буде лідок розтопати,
Твое гніздо забирати!
Увий собі в темнім лісі,
В темнім лісі на орісі.
Будуть горіх оббирати —
Твое гніздо оглядати.
Ой ремезе, ремезоньку,
Не вий гнізда на орісі, —
Будуть оріх оббирати,
Твое гніздо обдирати.

Ой ремезе, ремезоньку,
Увий гніздо на сосонці —
Сосна завше зелене,
Твое гніздо рум'яніє!
Ой ремезе, ремезоньку,
Не вий гнізда на сосонці,
Будуть сосну обтинати,
Твое гніздо розтрасати.
Увий собі у дівиці,
У дівиці у світлиці,
Там їй будеш приспівати,
Будеш її радувати².

¹ Чубин., III, с. 110 (навожу з дрібними змінами).

² Гол., III, 2 с., 38 і 170. Пісня вимагає реконструкції (про неї Потебня, Об'яснення, с. 251): ремезові радять горіх, явір, сосну, потім

На «сорок мучеників» (9 ст. ст. березня) печуть з тіста пташків на честь, мовляв, жайворонків, що тоді влітають із вирія. Се жертва весні, яка в різних формах була відома ще недавно в різних кутах слов'янства і у нас. Діти, розносячи печених «жайворонків», співають веснянки.

Головний момент сих веснянок — закликання весни — в нашій етнографії не виступає так виразно, як у великоросів, білорусів, сербів. Нема сумніву, що і у нас теж її формально кликали, виходячи на вишки і горбки, раннім ранком, на схід сонця, з сим характеристичним викликом:

Прийди, весно, прийди,
Прийди, прийди, красна,

Принеси нам збіжа,
Принеси нам красок (квіток).

Не в таких яскравих формах заклик: «Весно, весно красна, Прийди, весно красна» — одмічені все-таки і у нас подекуди як один з веснянчаних мотивів, що починаються то з Сорока мучеників, то з Благовіщення¹.

Сим святом кінчиться, як я вже сказав, отсей перший період виглядання весни, так що він обіймає в цілості перший весняний місяць. Благовіщення й тепер уважається великим святом, але не оргіастичного, розпущеного, а навпаки — суворого, аскетичного характеру: все, що належить до зачинання, породу і т. д., обставлене різними суворими заборонами. Се свято землі, супроти котрого наказується боязький містизм, щоб його чимсь не споганити, не нарушити. Бог благословляє в сей день землю, «і всяке диханіє», або — як кажуть гуцули — він вкладає голову в землю, щоб її розгріти, і від того будиться вся живина, що спала в землі: муравлі, жаби, гади. Весна вступає в період вегетаційний. Від Воведенія до Благовіщення не можна порати землі, від Благовіщення можна працювати коло землі, — Бог благословить того дня рослини. Господар виганяє весь свій інвентар — худобу, дріб, пчіл і навіть пса на сонце, на волю, щоб чули весну, і самі на себе старались. Різні повірки, магичні акти, ворожіння, зв'язані з сею основною ідеєю: розбудження землі і скритого в ній життя.

Веgetаційні хороводи, описані вище, характеризують сей другий весняний цикл, що відкривається Благовіщенням. Кривий танець — розбуджування життєвої енергії в природі — відкриває їх. Церква — все постаралась у нас перекинути на великодній тиждень, щоб не нарушувати суворого посту сими весняними веселощами. В значній мірі се їй уда-

за кожним деревом знаходять невігоду і дораджують оселитись у дівчини (паралель для парубка, котрому радять не ставити світлоньки ні у кого, тільки у милої). Я обмежуюсь дрібними поправками.

¹ Матер. етнол., XV, с. 68.